

2019:36

Skvaltan i Sillaröd - restaurering av kvarnhuset

Antikvarisk medverkan, 2019

Anna Rabow

Rapport 2019:36

Skvaltan i Sillaröd

- restaurering av kvarnhuset

Antikvarisk medverkan, 2019
Andrarums socken
Tomelilla kommun
Skåne län

Anna Rabow

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Tomtegatsgatan 22
223 50 Lund

www.regionmuseet.se

© 2019 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-rapport 2019:36

Omslagsfoto: Sillaröds skvaltkvarn, oktober 2019.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

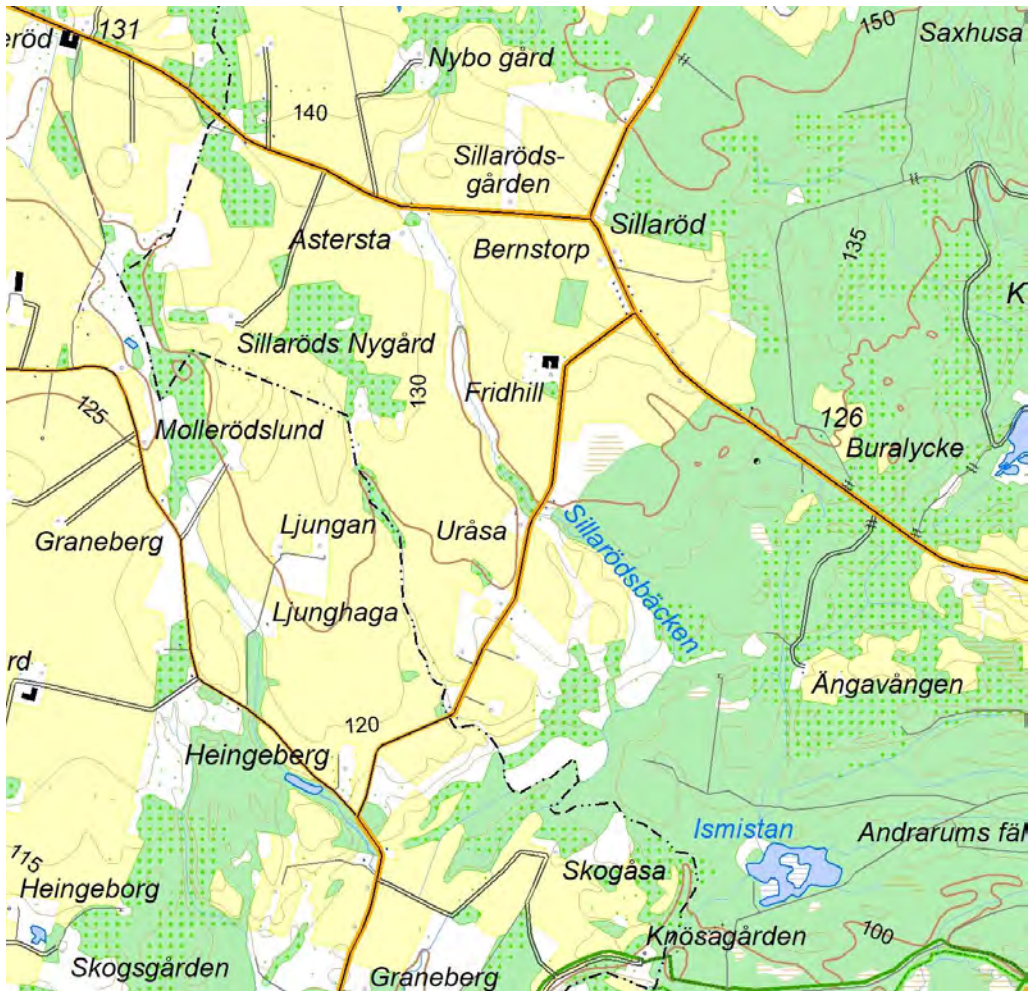
Skvaltän i Sillaröd

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik	6
Kvarnar och gårdar i Sillaröd	6
Sillaröds skvalta	8
Kortfattad byggnadshistorik	11
Skyddsföreskrifter enligt KML	11
Skadebild/Motiv till åtgärder	11
Utförda åtgärder	13
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	17
Övriga handlingar med relevans för ärendet	17
Bilaga – skiss på skvaltän	18

Sillaröd ligger i den nordvästra delen av Tomelilla kommun.

Sillaröds skvalta ligger vid gården Uråsa och Sillarödsbäcken som rinner ut i Tolångaån som i sin tur rinner ut i Vombsjön.

Sammanfattning av utförda åtgärder

Skvaltan i Sillaröd har rätats upp, dess stomme lagats och kvarnhuset har restaurerats med ett nytt hjul. Även en 3D-fotografering har gjorts. Arbetena är utförda i enlighet med den vårdplan som upprättades 2017 av Knadriks Kulturbygg AB.

Administrativa uppgifter

Objekt	Skvaltan i Sillaröd, Sillaröd 1:38
Socken	Andrarum
Kommun	Tomelilla
Arbetshandlingar	Offert 2018-10-29, Knadriks Kulturbygg AB
Länsstyrelsens diarienummer	tillstånd: 2019-03-05, 432-7559-2019 bidrag: 2019-03-07, 434-31550-2018
Regionmuseets diarienummer	K12.20-479-18, 1022
Byggherre/beställare	Albo Härades hembygdsförening
Entreprenör	Knadriks Kulturbygg AB
Underentreprenörer	Österlens Byggnadshantverk och Stig Landgren, Skånska Möllor
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikva- rien i Skåne genom Anna Rabow
Byggnadstid	2019-06-17 till 2019-10-11
Slutbesiktning	2019-10-11
Bidrag till kulturmiljövård	98 438 kr och för antikvarisk medverkan
Rapport granskad av	Johan Dahln, Jens Ingvad och Kalle Melin

Skvaltan i Sillaröd. Under kvarnen skymtas skovelhjulet med vertikala skovlar. Foton från 1954, Regionmuseet Kristianstad.

Byggnadshistorik

Kvarnar och gårdar i Sillaröd

Skvaltkvarnen i Sillaröd utgör en av sex vattenkvarnar som ska ha funnits i byn. Fyra av dem var av typen skvaltkvarn och två av dem var större hjulkvarnar för bröstfall. Byggnadsrester och andra spår visar var kvarnarna legat längs Sillarödsbäcken. Enligt sägnen ska kvarnarna var och en ha hört till någon av byns gårdar. På skifteskartan som upprättades 1829–31 fanns två dammar som låg på samfäll mark. Den ena, benämnd som byns mölledamm, låg intill de tre gårdarna och en låg längre söderut, på det som var utmark fram till 1831. Även markerna närmast bäcken på utmarken, Sillabäckakrokarna, utgjorde samfäll mark. På kartan kan fyra kvarnar urskiljas, två på vardera sidan om bydammen, en precis söder om den andra dammen och den sista låg mellan dammarna.

Före skiftet låg byns tre gårdar, eller hemman, samlade vid det som numera kallas Astersta, efter det spreds de ut på byns marker. Markerna till gård nr 1 som var ett frälsehemman och ägdes av Greve Carl Claes Piper på Christinehof fördelades på två ägor i byns södra delar, huvudsakligen på det som tidigare varit utmark. Den gamla gårdsplatsen revs och två nya gårdar, som senare kom att heta Uråsa och Fridhill, uppfördes. Gård nr 2 var ett skatterusthållarhemman och ägdes av tre bönder varav två fick ha kvar sin gårdsplats. Den ena gården flyttades ut till byns västra del och kom att kallas Skogshem. Den sista gården, nr 3, tillhörde Torups gård som också ägdes av Piper och även den fick ligga kvar, men delades i två delar. Både Uråsa och Fridhill friköptes från Christinehofs fideikommiss 1854.

Karta från laga skifte 1831 i Sillaröd. Gården som byggdes vid den skvalta som bevarats till idag flyttades från byn och uppfördes på den del som har markeringen Aa. Gården som senare kallats Uråsa uppfördes sydväst om mölledammen. Gårdsläget har troligtvis varit beroende av att det redan fanns en skvalta. Gården ägdes av Christinehof men brukades av Anders Persson. Enligt handlingarna uppfördes ett nytt boningshus i 13 vägarum (14 stolpar lång korsvirkesbyggnad) med två skorstenar för bakugn och kök, utbuslångor i 31 vägarum och tre portskjul.

Sillaröds skvalta med gården Uråsa i bakgrunden. Bilderna är tagna 1970, före och efter raset vid en översvämning. Det mesta av stråttaket var borta och delar av väggarna likaså. Foton Regionmuseet Kristianstad.

Kartan är det äldsta belegget för den bevarade skvaltan men skvaltans konstruktion kan vara betydligt äldre än så. Skvaltkvarnen var den enklaste och äldsta typen av vattenkvarn och har funnits i landet sedan tidig medeltid. Många kvarnar som fanns på 1700-talet hade medeltida anor. Byn vet man ska ha haft medeltida anor, det äldsta skriftliga belegget, då namnet för övrigt stavades Sildaryd, är från 1402.

Skvaltkvarnen var endast för husbehov då den hade låg kapacitet. Dess enkla konstruktion krävde varken några höga fall eller snabbt rinnande vatten. Malningen kunde oftast endast ske när det var högt vattenstånd i bäcken, det vill säga på våren och på hösten. Vattenmängden styrde på så sätt malningen, en säck kunde ta alltifrån några timmar till en dag att mala.

Enligt det bevarade källmaterialet förekom skvaltor enbart i den skånska skogsbygden. De var emellertid inte skattlagda och därmed inte registrerade varför de inte heller dokumenterats så väl. Under 1800-talet fanns det många skvaltkvarnar och få hjulkvarnar i Skåne, under det därpå följande århundradet var förhållandet det motsatta. På 1900-talet ersattes många kvarnar av eldrivna sådana.

Sillaröds skvalta

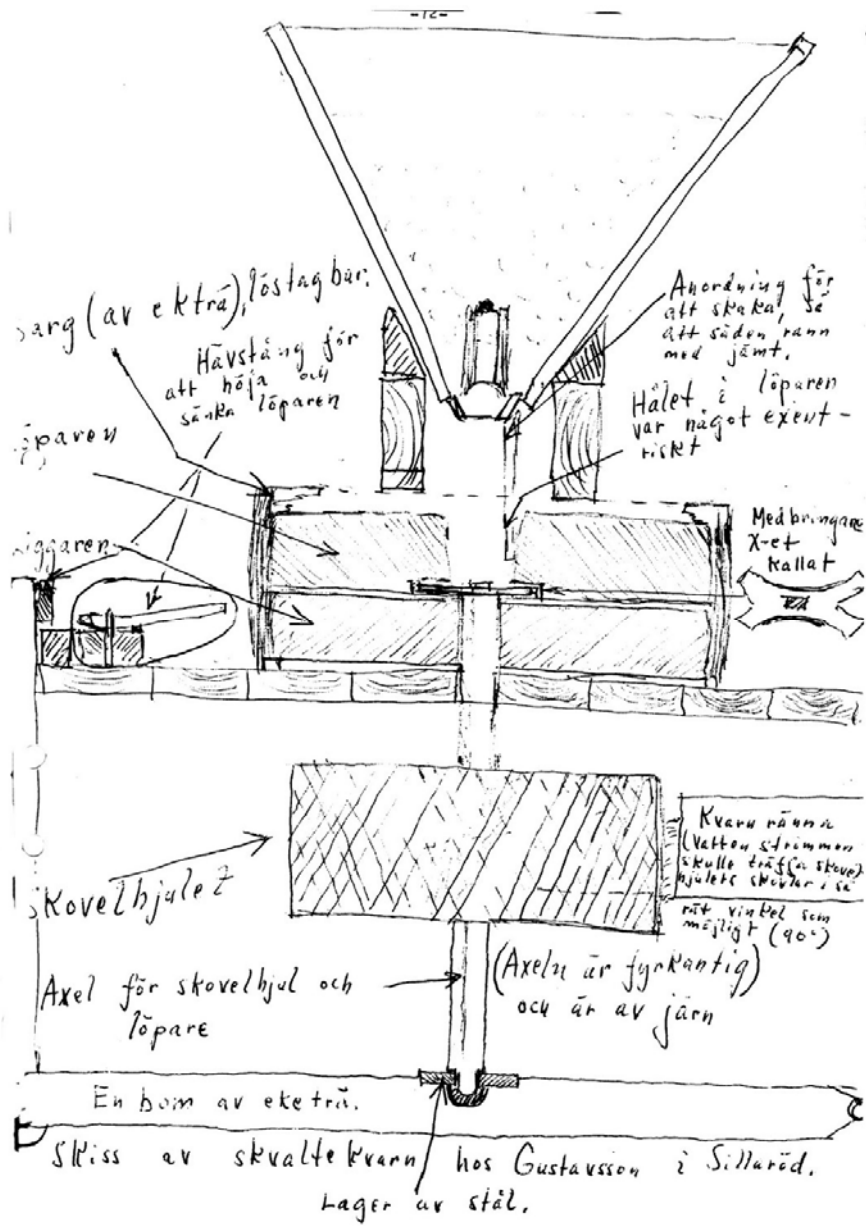
Vid sekelskiftet 1900 fanns fyra kvarnar i Sillaröd kvar, men 1917 revs skvaltkvarnen vid Nyhem, två år senare revs hjulkvarnen vid Fridhill och 1931 revs hjulkvarnen vid Astersta. Skvaltkvarnen var i drift fram till 1922 då Sillaröds Elförening grundades och vattenkraften ersattes med el. Möllan med sitt kvarnhus bevarades dock och kom i Albo härads hembygdsförenings ägo 1970. Kort efter det raserades kvarnen vid en kraftig översvämning. Den återuppbyggdes genom arbetsmarknadsinsatser och försågs då med nytt vasstak och nytt vattenhjul.

Efter att skvaltån återuppbyggs och fått nytt skovelhjul. Foton från 1970 respektive 1981, Regionmuseet Kristianstad.

Skvaltkvarnens konstruktion består av ett skovelhjul av trä och två kvarnstenar, en liggare och en löpare. Dessa sitter på en lodrät järnaxel vars nedre ände, som är spetsig, står på ett järnlager vilket är fastsatt i ett ekträ. Längst upp på axeln sitter ett löstagbart järn, ”exet”/”fyrgrenskorset”, på vilken den övre kvarnstenen/löparen vilar. Axeln är lagrad vid genomgången av den undre kvarnstenen/liggaren med en tråkloss av avenbok. Detta trä höjs och sänks med hjälp av en bom/hävstång, som går upp i kvarnen. Via bommen (hävstången) som går upp i kvarnen kan man reglera hur hårt stenarna skall gå mot varandra. Säden fylldes i en trattformig bing och matningen reglerades med en trälåda. Denna hängde i band och skakade i takt med löparens rotation genom en pinne, som gled på kanten av ”ögat”, hålet i kvarnstenens mitt.

Vattnet, som drev kvarnen, kom från en av de två luckorna i dammkrönet, rann därefter nerför den starkt sluttande, något kilformade kvarnrännan och trädfade slutligen med stor hastighet skovelbladen på skovelhulets sida. Vattenflödet reglerades med hjälp av ”stiboret”. Det bestod av de båda dammluckorna, genom den ena leddes vattnet till kvarnrännan och genom den andra leddes vattnet för fri passage förbi kvarnen. Dammluckorna kunde öppnas och stängas med hjälp av två bommar/hävstånger. Den nuvarande utformningen på konstruktionen av dammluckorna och rännan tillkom 1970 och skiljer sig något från den tiden då möllan ännu var i bruk.

Skiss över skvaltans kvarnhus, kopia från vårdplanen från 2017, hämtad ur uppsats om Vanstad.

Kortfattad byggnadshistorik

1831: Skvaltån är markerad på laga skifteskartan.

1910-/1920-tal: Ett keramikrör monterades i fördämningen (för elturbin).

1920-talet: Vägsträckningen drogs om varmed bron inte längre kom att användas.

1922: Gården fick el och skvaltån upphörde att användas.

1950-talet: enligt foton från 1954 fattas en del väggplankor. En tegelmur uppfördes under bron för att ersätta den träkonstruktion som fanns innan.

1970: Albo Härads hembygdsförening tog över skvaltån. Kort tid därefter raserades skvaltån efter en översvämning varefter den återuppbyggdes, med nytt tak och hjul.

1980: Skånes hembygdsförbund publicerade en artikel om Sillaröds skvalta i sin årsbok, foton togs och det gjordes en skiss på skvaltån av K E Dudzik. En mur i betong gjöts under bron.

2001: Nya dammluckor, ny ränna och nytt skovelhjul tillverkades.

2005: Nytt halmtak lades.

2006: Båleplank ersattes på den nordvästra gaveln.

2016: Taket ryggades om och sågs över. Trappan ner till skvaltån och dess räcke renoverades. Bron och området närmast rensades från hög växtlighet. Ett par träd fälls, däribland en ek som användes vid renoveringen 2018.

2016: Skvaltån blev byggnadsminne.

Skyddsföreskrifter enligt KML

Skvaltkvarnen i Sillaröd har varit byggnadsminne sedan 2016-09-07 enligt kulturmiljölagen (1988:950), KML. Byggnadsminnet omfattar ett skyddsområde närmast kvarnen där en damm med dammvall ingår. Enligt skyddsbestämmelserna får kvarnen inte flyttas eller förändras, ingrepp i kvarnverket får inte göras och damm med dammvall får inte heller ändras.

Skadebild/Motiv till åtgärder

Kvarnhuset har i princip inte fungerat sedan den raserades på 1970-talet och det är osäkert hurvida den fungerade innan dess. Till viss del berodde det på att stommen var rötskadad och hade satt sig vilket gjorde att kvarnen inte var i våg. En sak som förbryllat föreningen och hantverkare är att skovelhjulets blad var helt lodräta och inte vinklade vilket är brukligt. Det befintliga skovelhjulet var från 2001 en kopia av det hjul som tillverkades 1970 men hade kompletterats senare med vinklade blad som skruvats fast. Man antog att rekonstruktionen från 1970 var felaktigt gjord. Efter att ha studerat de äldsta bilderna från skvaltån från 1954 kunde man dock skönja att även före raseringen var bladen helt lodräta. Kvarnens sista ägare innan hembygdsföreningen tog över, Hjalmar Gustavsson, hjälpte till vid återuppbyggandet. Denne torde ha vetat hur hjulet skulle se ut, särskilt som han malt i möllan innan den lades ner.

Stolpen i möllans norra hörn var fäst i syllan med ett smalt järnband. T. b: De nedre båleplanken togs ner och stolpen mättes upp. Foto Jens Ingvad.

En ny del i den norra stolpen lusades i. Fotträna som ser slitna ut kunde dock bevaras. Foto Jens Ingvad. T. v: I samband med att båleplanken sattes tillbaka kunde väggen göras tätare genom att en ny smalare del fällas i längs upp. De invändiga golvlankan skyddas numera av väggen. Stengrunden under stolpen kompletterades med en sten så att skvaltän kom i våg.

Utförda åtgärder

Skvaltans skiftesverkskonstruktion hade satt sig något varför man var tvungen att rikta hela möllan och dess grund. Kvarnhuset i skvaltans monterades isär och togs ut ur möllan. Vid nedmonteringen studerades dess skick och funktion, särskilt skovelhjulet, axeln och malstenarna. Golvet som kvarnhuset vilade på var i dåligt skick och togs också ut. Själva skvaltans riktades något i syfte att det invändiga golvet och kvarnhuset skulle komma i våg. Grundstenarna som kvarnen vilar på ute i bäcken justerades något, bland annat genom att en sten lades under det norra hörnet.

Skvaltans skiftesverkskonstruktion har under årens lopp lagats genom att en del bålplank bytts och fästs med kompletterande reglar. Fotträna har förstärkts med järnband på utsidan. Den nedre delen av skiftesverksstolpen närmast forsen i norr som var i dåligt skick (och förankrad med ett järnband) lagades. En ny del i ekvirke lusades i och tillverkades likt den befintliga stolpen med skåra för bålplanken. Stolpen tappades i syllen.

Bålplanken justerades något så att väggen blev mer tät. Ett bålplank i furu på skvaltans framsida byttes. En smal plank kompletterades i den nordöstra delen och placerades längst upp. För att staga upp konstruktionen sattes både snedsträvor av granslanor på undersidan av taket och på innerväggarna.

Malstenarna var ojämnt slitna vilket tyder på att de legat snett mot varandra. Båda stenarna var på den ena sidan, mot ytterkanten, nästan helt blankslitna. Liggarens hål där axeln löper igenom var dessutom asymmetriskt vilket vållade en del huvudbry. Man funderade på om även det var ett tecken på att kvarnhuset varit deformerat. Det lager/busslager av trä som låg i liggaren och som håller fast denna sten medan löparen, som löper vid malning, hade samma asymmetriska form. Lagret hade helt enkelt tillverkats med denna form för att passa i hålet.

Vid undersökningen av stenarna funderades det även på hur stenarna egentligen skulle ligga. Stenexperten från Skånska möllor som var med vid monteringen menade att det brukar vara den stora som är löpare och har huggna rännor medan löparen är mindre och saknar rännor. Det malda mjölet kastas ut genom rännorna och ner i karet. Malstenen har endast så kallade svalrännor, något svängda rännor som löper hela vägen ut. Varannan ränna brukar vara mjölrännor, dessa är hälften så långa som svalrännorna och löper endast i den inre delen av stenens radie.

Men då stenarna låg som de gjorde, det vill säga med den stora, tjockare stenen med svalrännor underst och den mindre, tunnare stenen utan rännor överst antogs det vara rätt i denna mölla. Kraftöverföringen blir därmed inte lika effektiv. Samma resonemang gällde även hjulets utformning. Det vill säga att det inte är jättekraftigt vattenflöde i bäcken varmed kvarnstenarna inte kan snurra så fort. Även försänkningarna för fyrgrenskorset var på undersidan av den mindre stenen vilket tyder på att den skulle ligga underst.

T. v: Det befintliga skovelhjulet underst och det som timmerman Jens Ingvad håller i är från 1970. T. h: Det nya skovelhjulet tillverkades av virke från den ek som stått intill möllan. Foto Jens Ingvad.

T. v: Det nya skovelhjulet. Foto Jens Ingvad. T. h: Det nya skovelhjulet efter att det kommit på plats. Järnbandet och axeln som driver kvarnstenarna återanvändes och justerades hos smed.

Stenarnas nedslitna partier höggs med en pikhammare för att få en ny struktur. Även en hammare med kort, rak egg användes, främst för att hugga upp nya rännor där de slitits ned. För att få bort stenrester och undvika sten i mjölet ska stenarna egentligen rensas med pimpsten, men det gjordes inte.

Axelns båda tappar som med tiden blivit något deformerade i vardera änden justerades av en smed. Busslagret/lagret skars ut i ek likt den tidigare klossen och passades in i liggaren. Fyrgrenskorset som sitter mellan stenarna återanvändes då det var i tillräckligt gott skick. Korset har en markering som visar dess läge i liggaren. Ett likadant men äldre och rostigare kors hittades på lejden. Dess hål var deformerat och hade troligtvis kasserats av den anledningen.

Hjulet återuppbyggdes, även det i timmer från den ek som tagits ned för några år sedan och som stod intill möllan. Som mall användes det gamla hjulet som troligtvis var från omkring år 1970. Det har troligtvis i sin tur gjorts efter ett äldre hjul.

Ett nytt golv lades in av grova 6,5 cm tjocka plank med vankant. De två plank som ligger på vardera sida om axeln gjordes med raka kanter men höggs ut något för axeln. Även det tidigare golvet var utformat på detta sätt. Golvet i den främre delen av möllan som är uppbyggd av sten rensades och återställdes då en sten fallit ner i bäckfåran.

En ny bom vari axeln och bommen som leder upp till hävstången/lättan och reglerar löparen tillverkades av ek likt den tidigare konstruktionen. Hävstången återanvändes men justerades något med en kil så att den hamnade på rätt nivå. Även vågbjälken nyttillverkades. En sten placerades för att låsa vågbjälken på en järndubb under kvarnen. Järndubben som återanvändes upptäcktes under arbetets gång, liggandes i bäckens fall. En annan sten placerades så att den låser vågbjälken i sidled vid hävbommen.

Den sista dagen då kvarnstenarna höggs och kvarnhuset monterades var alla inblandade på plats med en representant från hembygdsföreningen, entreprenören med dess tre hantverkare och en praktikant, en kvarnexpert från Skånska Möllor, en som filmade från entreprenörens sida och antikvarien. Även Ystads Allehanda var där vilket resulterade i en tidningsartikel 13 oktober 2019. Dagen var väldigt lärorik för alla inblandade då kunskapen om kvarnar inte är så lätt att tradera då varje kvarn skiljer sig något från övriga kvarnar. Det krävs ett djupt engagemang och en samlad kunskap där de olika aktörerna; förvaltare, timmerman, smed och stenhuggare kompletterar varandra.

Kvarnstenarna (liggaren t.v. och löparen t. h.) togs ut och undersöktes. I löparen sitter fyrgrenskorset som driver stenen. Det gamla lagret, träklossen, som håller axeln på plats och som sitter i liggaren, ses på löparen.

Kvarnstenarnas nedslitna partier högs om. Här buggs ny yta på liggaren. När möllan var igång var detta något som gjordes varje år.

Löparen kommer på plats. T. h. ses kvarnhuset som dammades av och återanvändes. Golvet lades nytt likt det förra med grova plank. Hävstången som återanvändes skymtar till höger.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Åtgärderna är utförda med stor hänsyn till skvaltans kulturhistoriska värden. Minsta möjliga insatser har gjorts vad gäller stommen medan mer omfattande insatser har gjorts för att få skvaltans åter i funktion. En viktig del har varit att få skvaltans i våg och återställa skadade delar, skovelhjul, malstenar och vågbjälke. Arbetet har också inneburit att alla inblandade fått ny kunskap om skvaltor i allmänhet och Sillaröds skvalta i synnerhet.

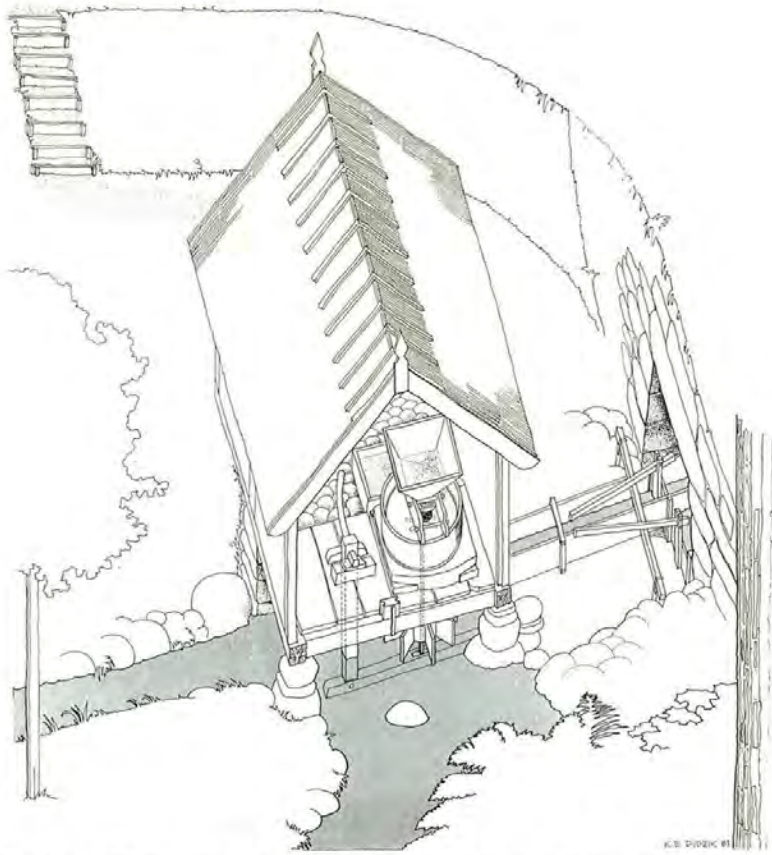
Övriga handlingar med relevans för ärendet

Melin, K-M (red.), *Vårdplan Sillaröds skvatta*, Albo härads hembygdsförening, Knadriks Kulturbygg, Rapport 2017

Sydow, Waldemar von & Björkman, Sten (red.), *Svenska gods och gårdar. Del 8, Skåne, Sydöstra delen*, Uddevalla, 1944

Werdenfels, Åke (red.), *Skånska vattenkvarnar och vädermöllor*, Skånes Hembygdsförbund, årsbok, 1980

Bilaga – skiss på skvaltan

Skvaltan i Sillaröd. — Kvarnrännan, "skaken" och den lilla trälådan där mjölet samlades är delvis rekonstruerade. — Teckning av K.E. Dudzik 1981.

Kopia på skiss i artikeln om Sillaröds skvalta från Skånes Hembygdsförbunds årsbok 1980.

Regionmuseets E-rapportserie 2019

Kulturmiljö

1. Felestad kyrkogård, Felestad sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
2. Torrlösa kyrkogård, Torrlösa sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
3. Sireköpinge kyrkogård, Sireköpinge sn, VP, Rebecca Olsson, 2019
4. Norra Vrams kyrka – installation av brandlarm, N Vrams sn, AM, Kerstin Börjesson, 2018–2019
5. Glimmebodagården – installation av luftvärmepump, Brösarps sn, AM, Anna Rabow, 2018
6. Dalby kyrka, förhallen – invändiga åtgärder, Dalby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2018
7. Tåstarps kyrka – taktäckning, Tåstarps sn, AM, Petter Jansson och Anna Rabow, 2016–2018
8. Gustav Adolfs kyrka – invändig renovering och ny solskyddstextil, Helsingborg, Maria Sträng, 2018
9. Västra Vrams kyrka – Uppdatering VP, Västra Vram sn, Linn Ljunggren, 2019
10. Linderöd kyrka – Uppdatering VP, Linderöd sn, Linn Ljunggren, 2019
11. Äsphults kyrka – Uppdatering VP, Äsphult sn, Linn Ljunggren, 2019
12. Östra Vram – Uppdatering VP, Östra Vram sn, Linn Ljunggren, 2019
13. Fredriksdals herrgård – invändig renovering, tillgänglighetsanpassning och utrymningstrappa, Helsingborg, AM, Maria Sträng, 2018-2019
14. Banckska villan – Kv. Ruuth 52, Helsingborg, VP, Anna Rabow, 2019
15. Bjällerups kyrka – utvändigt renovering, Bjällerups sn, AM, Anna Rabow, 2019
16. Hörja kyrka – Uppdatering VP, Hörja sn, Linn Ljunggren, 2019
17. Lokstallarna Kristianstad – Nu och i framtiden, VP, Kristianstad sn, Helene Stalin Åkesson och Kali Olsson, 2018-2019
18. Kviinge kyrka – omputsning tornet, Kviinge sn, AM, Linn Ljunggren, 2019
19. Silvåkra kyrka – åtgärder på valv, kalkmåleri och tillgänglighetsanpassning av vindar, Silvåkra sn, AM, Kerstin Börjesson, 2019
20. Burlövs kyrka – invändig renovering, Burlöv sn, AM, Petter Jansson, Kerstin Börjesson, 2016-2019
21. Gunnestorps mölla – renovering av fönster, hätta och spira, Väsby sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2019
22. Västra Torups kyrka – renovering av torn, Västra Torups sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2019
23. Matteröds kyrka – Uppdatering VP, Matteröd sn, Linn Ljunggren, 2019
24. Stoby kyrkogårdsmur – lagning av murdel, Stoby sn, AM, Linn Ljunggren, 2019
25. Sankta Maria kyrka – renovering, Åhus sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2016-2019
26. Bergagården – takomläggning, Bjärred sn, AM, Linn Ljunggren, 2019
27. Östra Karaby kyrka – invändig renovering, Östra Karaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2016-2019
28. Dränghuset vid Örnanäs – timmerarbeten mm, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2019
29. Öja kyrka – renovering värmeanläggning och golv, Öja sn, AM, Kerstin Börjesson, 2017-2019
30. Lokstallet i Klippan – omläggning av tak, Klippans sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2019
31. Ekeby f.d. kommunhus – renovering av sydvästra fasaden, Ekeby sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2019
32. Källs Nöbbelövs prästgård, Källs Nöbbelövs sn, KU, Anna Rabow och Helene Stalin Åkesson, 2019
33. Brygghuset på Övarp 12:2, Norra Strö sn, AM, Emelie Petersson, 2019
34. Rivning av Nyvång 1:101 & 1:102 – ett gruvhus lämnar plats för skolbyggnation, Björnekulla sn, AM, Helene Stalin Åkesson och Kali Olsson, 2019
35. Ausås prästgård – åtgärder på östra längan, Ausås sn, AM, Anna Rabow, 2019
36. Sillaröds skvalta – restaurering av kvarnhuset, Andrarums sn, AM, Anna Rabow, 2019

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggnads-ark-dokumentation

